

2. visie doorontwikkeling beplanting

Voorzet

Het belangrijkste onderdeel van de revitalisatie van het park vormt de omgang met de beplanting. Van oorsprong omvatte het landgoed heide, akkers en hakhout. De akkers en restanten heide zijn bebouwd. Het tussen de Utrechtseweg en Bart Crumstraat gelegen terrein is grotendeels met bos begroeid geraakt. Over hoe met dit bos moet worden omgegaan wordt in dit landschapsplan enkele hoofdlijnen uitgezet. Deze hoofdlijnen zijn gebaseerd op een rondwandeling in maart 2023 door Park Heidestein met Sjef Janssen, planecoloog in Heveadorp, Leo Goudzwaard (bosecoloog, bomenexpert, Arboretum Oostereng), Pieter Veldstra, beleidsmedewerker Groen, Natuur en Landschap van de gemeente Renkum en Ymke Franssen, bestuurslid Stichting Buitens van Renkum en deskundige natuur en ecologie. Alvorens in het bos in te grijpen is nadere interdisciplinaire afstemming nodig wat voor de korte en langere termijn de beste beheersmaatregelen zijn voor het bos en de beplanting van Park Heidestein.

Bos en bomen nu

Uit het bomenbestand van de gemeente als mede de schouw in maart 2023 blijkt dat de conditie van de meeste bomen in het park matig tot slecht is. Het overgrote deel van de bomen bestaat uit zomereik (*Quercus robur*) en gewone beuk (*Fagus sylvatica*). Beide boomsoorten zijn typerend voor Veluws bos. Op het schrale zand, door verdroging en door een te veel aan stikstof zijn deze boomsoorten veelal in slechte conditie. Andere boomsoorten die door vroegere eigenaren van het landgoed of door de gemeente zijn aangeplant zijn moerasedik (*Quercus palustris*), zwarte den (*Pinus nigra*), grove den (*Pinus sylvestris*), Amerikaanse eik (*Quercus rubra*), acacia (*Robinia pseudoacacia*) en diverse soorten esdoorns (*Acer*s). Opvalt dat de bomen veelal dezelfde leeftijd hebben. Daardoor bestaat het risico dat veel bomen tegelijkertijd zullen sterven en omvallen. Het kronendak is bijna overal dicht waardoor er weinig licht op de grond valt. Daardoor komt de natuurlijke verjonging van het bos en de ontwikkeling van een struiklaag en plantenkleed moeilijk van de grond. Het onderhoud van de bomen is uitbesteed aan een boomverzorgingsbedrijf. In het voorjaar van 2023 zijn enige werkzaamheden uitgevoerd. Bijvoorbeeld is een aantal beuken gesnoeid.

Diep wortelend en droogteresistent

Park Heidestein ligt op ongeveer 25 meter boven NAP, een van de hoogste punten in de omgeving. Het op nog geen kilometer verderop gelegen dal van de Heelsumse Beek ligt zo'n 20 meter lager. Door deze hoge ligging en de zandige stuwwalbodem infiltreert het water in het park gemakkelijk in de ondergrond. Door de stijgende temperaturen van de laatste jaren en het mede daardoor steeds vaker voorkomende regenwatertekort hebben veel bomen en struiken in het park het zwaar gekregen. Geadviseerd wordt om hier rekening mee te houden bij nieuwe aanplant. Ga uit van diep wortelende en droogteresistente bomen en struiken.

open

PARK

TUIN

BOS

open

open

wisselwerking parkrand met
royaal wegprofiel

bloemrijke weides, granen met
akkeronkruiden

beplanting, hoofdopzet

9

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 m

Aanplant en natuurlijke verjonging

Om het bos toekomstbestendiger te maken wordt ingezet op een grotere variatie in leeftijdsopbouw én in boomsoorten. Vooral in de stukken bos waar de stammen dicht op elkaar staan en er weinig licht op de grond doordringt is ingrijpen wenselijk. Om jonge bomen een kans te geven, zowel door middel van uitzaaiing als door middel van planten, moet het kronendak lichter worden. Dit gebeurt als een boom omvalt dan wel gesnoeid of gekapt wordt. Het dunnen van het bos moet met beleid plaatsvinden. Dit onder andere om zonnebrand op de bast bij beuken te voorkomen. Bij de aanplant van nieuwe bomen kan gedacht worden aan eik, linde en tamme kastanje. Dit zijn soorten die goed gedijen in de lastige terreinomstandigheden van Park Heidestein. In de randen van het bos vindt al natuurlijke verjonging plaats. De grove dennen zullen hier op termijn wellicht het loodje leggen, evenals de berken. Mogelijk nemen eiken en beuken het dan over. Met name onder beuken staat weinig onderbegroeiing. Door te sturen op lichte houtsoorten als eik en berk kan de struiklaag hier behouden blijven. Beuken en Amerikaanse eiken zaaien zich gemakkelijk uit. De bladeren van deze boomsoorten verteren slecht waardoor de bodem verzuurd en de plantengroei terugloopt. Het advies is om de beuken en Amerikaanse eiken niet te dominant te laten worden in het park.

Struiken deel van het parkontwerp

Meer nog dan nu het geval is mag het parkbos delen kennen waar de struiklaag nauwelijks ontwikkeld is waardoor je onder de bomen kunt doorkijken en delen waar de struiklaag juist goed ontwikkeld is. Zoals aan de randen van het park, waar de lichtinval voor de ontwikkeling van deze beplanting ook beter is. In de struiklaag zijn taxus, hulst, rhododendron, Portugese laurier, hazelaar en vogelkers te vinden. De struiken zijn deels wintergroen en deels vruchtdragend. Op de rhododendrons na gedijen de struiken redelijk goed in de schaduwrijke omstandigheden van het bos. De zich volop verspreidende laurier zorgt ervoor dat het park op een aantal plaatsen erg dicht wordt. Geadviseerd wordt om de laurier gaandeweg te vervangen door inheemse struiken met soorten als hazelaar, lijsterbes en vuilboom en hulst.

Voor de natuur van betekenis

Wat betreft de ecologie staat Park Heidestein niet op zichzelf. Aan de noordkant grenst het park aan een woonwijk met weinig groen, aan de oost- en westkant staan huizen die veelal zijn omgeven door grote groene tuinen. Het ten zuiden van het park gelegen dal van de Heelsumse Beek, waarin weides en een enkele akker liggen, wordt omgeven door bos en boomrijke tuinen. Het park vormt voor verschillende vogels en diersoorten een uitvalsbasis naar de omgeving. Het omgekeerde geldt ook, dieren en vogels uit de omtrek foerageren in het park. Wat betreft het beheer en de aanplant van nieuwe bomen en struiken wordt rekening gehouden met de betekenis die het park voor de natuur heeft. Voor de specht is staand doodhout wenselijk.

De hollen die de spechten in de stam hakken bieden weer nestgelegenheid aan andere vogelsoorten. Mezen floreren bij een diversiteit aan loofbomen, naaldbomen en struiken. De bosuil heeft baat bij grote oude bomen. In het park hebben diverse muizensoorten, eekhoorns, egels, marterachtigen hun habitat. Regelmatig passeren vossen het terrein. Omdat het niet zo goed gaat met de egels wordt in het park extra aandacht besteed aan schuilplekken en nestelplaatsen. De dieren voelen zich thuis in lagere begroeiing. In of nabij de moestuin aangebrachte takkenrillen en rommelhoekjes worden door egels voor hun winterslaap gebruikt. De diertjes eten graag slakken! Onderzocht moet worden welke vleermuissoorten in het park en de omgeving voorkomen. Mede op basis daarvan kan nagedacht worden over de passende voorzieningen voor deze beschermde diersoort.

Stinzenplanten

In het park komen op diverse plaatsen stinzenplanten voor. Dat zijn verwilderende voorjaarsbloemen zoals narcissen, scilla's (kleine hyacinten) en bosanemonen. Ze geven het park in de lente kleur. Ook bieden ze voedsel aan de eerste bestuivende insecten. Denk in dit verband ook aan de op de Utrechtseweg georiënteerde voortuin van huis Heidestein die in de lente vol krokussen staat. Voorgesteld wordt om op meerdere plekken diverse soorten inheemse stinzenplanten aan het park toe te voegen. De stinzenplanten hebben humusrijke grond nodig. Ook moet het bladerdak waaronder de planten in het voorjaar groeien niet te dicht zijn.

Maaibeheer

De grasvelden in het park worden wekelijks dan wel tweewekelijks gemaaid. Het gras rond de Heidesteinflat kan veel extensiever beheerd worden. Daarmee sluit het veld aan op de verwilderende bermen langs de Heidesteinlaan.

Honden

Op de participatieavonden kwam de omgang met honden ter sprake. De gemeente Renkum heeft hiervoor reeds beleid ontwikkeld. Bepaald is dat honden in Park Heidestein vrij mogen loslopen, mist ze onder appel staan. Op trapveldjes en speelplaatsen zijn honden niet toegestaan. Tijdens het broedseizoen, dat loopt van 15 maart tot 15 juli, dienen honden aangelijnd te zijn. Vanzelfsprekend moet hondenpoep verwijderd worden.

3. beheer en revitalisatie bos en beplanting

Het omzetten van de visie op de doorontwikkeling van het bos en de beplanting naar een aantal realisatievoorstellen is gedaan op basis van een rondgang op 25 juni 2024 van Frits Ruyten, Dirk van Uitert (beiden Stichting Buitens van Renkum), Machiel Bosch (boskenner), Jeroen Bosch (landschapsarchitect en medeopsteller revitalisatie Park Heidestein)

Ten opzichte van eerdere bezoeken aan Park Heidestein staat het bos er momenteel gelukkig beter bij. Wellicht is de vele regenval van het laatste halfjaar daar debet aan. In aanvulling op de eerder gedane voorstellen voor de doorontwikkeling van de beplanting worden in deze notitie onder een vijftal kopjes in concept voorstellen gedaan voor het onderhoud van het parkbos. Aansluitend volgen enkele opmerkingen wat de rolverdeling tussen professionals en vrijwilligers bij de diverse werkzaamheden kan zijn. Bij het bosonderhoud vormt de communicatie met de omgeving een aandachtspunt.

1 Beeldbepalende bomen koesteren

Verspreid in het park staan meerdere bomen (eiken, beuken) van meer dan 100 jaar oud die iconisch zijn. Na deze bomen te hebben geïnventariseerd en de vitaliteit te hebben bepaald zal worden vastgesteld welke maatregelen moeten worden genomen om ze vitaal ouder te laten worden. Denk in dit verband met name aan hoogdunning waardoor de beeldbepalende bomen extra groeiruimte krijgen.

2 Vitaal en inheems bos

Inlandse eiken, beuken, esdoorns, enkele grove dennen, tamme kastanjes én inheemse struiken als lijsterbes, taxus en hulst krijgen een voorkeursbehandeling. Geïnventariseerd wordt waar exemplaren van deze inheemse boomsoorten in de knel staan of komen te staan. Rond de toekomstbomen uitgevoerde hoogdunningen leiden tot vitalere bomen met een grotere kroonvang. Zaailingen van Amerikaanse eik en acacia worden verwijderd. De struiklaag mag worden ontdaan van Portugese laurier, Amerikaanse vogelkers en kwarrende rododendrons.

3 Dennenbosje omvormen naar inheems bos

De bomen in het bosje Corsicaanse dennen zijn weinig vitaal. Ze staan dicht op elkaar en hebben een kleine kroon. Het voorstel is om deze bomen met een zelfrijdende hoogwerker te verwijderen. Dit gebeurt buiten het broedseizoen én in droge omstandigheden zodat geen spoorvorming optreedt. Voor de inbreng van dood hout in het bos, van belang voor de biodiversiteit, blijft een klein deel van de bomen liggen. Op de open plek die ontstaat wordt een menging van kleinbladige linde en tamme kastanjes geplant. Met op 2.5 meter van elkaar geplante veren wordt het beste resultaat verwacht. Een deel van de aanplant mag uitvallen. Na een aantal jaren vindt een eerste dunning in de aanplant plaats.

4 Licht in het park

De enkele decennia terug middenin het park aangeplante rijen moeraseden maken de aanpalende grasvelden onnodig donker. Voorgesteld wordt om deze bomen te verwijderen zodat in het midden van het park meer licht valt.

5 Boomveiligheid in het park

Het boomverzorgingsbedrijf dat de bomen regelmatig op veiligheid controleert moet dat blijven doen.

6. Nieuwe bomen

Op diverse plekken (de huidige open delen) worden nieuwe inheemse bomen als eiken, lindes en tamme kastanje geplant. Deze vrij staande bomen en boomgroepen zorgen ervoor dat deze ruimtes meer bij het park gaan horen. Bewust wordt ingezet op bomen, die vanwege hun bloesem in trek zijn bij insecten.

7. Stinzenplanten

Sluitstuk van de revitalisatie vormt het planten van bollen van inheemse stinzenplanten. De omgeving van de entrees en de randen langs het centraal gelegen grasveld komen hiervoor in aanmerking. De planten bieden voedsel aan de eerste bestuivende insecten.

8 Professionals en vrijwilligers

Het aanwijzen van beeldbepalende bomen en inheemse toekomstbomen, de zaagwerkzaamheden en de afvoer van het hout worden gedaan door professionals. Het planten van de veren, het onderhouden van de jonge aanplant, het verwijderen van struiken en takken zijn werkzaamheden die vrijwilligers onder leiding van een professional kunnen uitvoeren. Met de takken en struiken worden houtrillen gemaakt, onder andere van belang voor egels, en paden afgesloten.

9 Communicatie met omgeving

Het afsluiten van paden en boswerkzaamheden als de dunningen en de kap van het dennenbosje moeten bijtijds en op de juiste wijze beargumenteerd met de gebruikers van het park worden doorgenomen. Denk aan het instellen van een klankbordgroep, het publiceren van een krantenbericht, het aankondigen de website van de stichting, maar ook aan het informeren via het in het bos te plaatsen van berichten, het markeren van te kappen bomen met linten.

4. fasering: aan de slag met beplanting

Zoals eerder beschreven is voor de toekomst van het park een levensbestendige en gevarieerde beplanting cruciaal. Dit vormt de basis van Park Heidestein. De aanpak van het groen is het meest urgent. We onderscheiden hierbij drie soorten ingrepen.

1A uitwerking van en uitvoering aan het bosonderhoud,
1B uitwerking van en uitvoering aan het beplantingsplan,
1C uitwerking van en uitvoering aan de optimalisatie van de randen.

Professionals en vrijwilligers

Het aanwijzen van beeldbepalende bomen en inheemse toekomstbomen, de zaagwerkzaamheden en de afvoer van het hout worden gedaan door professionals. Het planten van de veren, het onderhouden van de jonge aanplant, het verwijderen van struiken en takken zijn werkzaamheden die vrijwilligers onder leiding van een professional kunnen uitvoeren. Met de takken en struiken worden houtrillen gemaakt en paden afgesloten.

Communicatie met omgeving

Het afsluiten van paden en boswerkzaamheden als de dunningen en de kap van het dennenbosje moeten bijtijds en op de juiste wijze beargumenteerd met de gebruikers van het park worden doorgenomen. Denk aan het instellen van een klankbordgroep, het publiceren van een krantenbericht, het aankondigen de website van de stichting, maar ook aan het informeren via het in het bos te plaatsen van berichten, het markeren van te kappen bomen met linten.

landschapsplan: fase 1, diverse maatregelen

1A: Bosonderhoud

voorstellen bosonderhoud

n.a.v. rondgang op 25 juni 2024 van Frits Ruyten, Dirk van Uiter (beiden Stichting Buitens van Renkum), Machiel Bosch (boskenner), Jeroen Bosch (landschapsarchitect en medeopsteller revitalisatie Park Heidestein) Ten opzichte van eerdere bezoeken aan Park Heidestein staat het bos er momenteel opvallend goed bij. Wellicht is de vele regenval van het laatste halfjaar daar debet aan. In aanvulling op de eerder gedane voorstellen voor de doorontwikkeling van de beplanting worden hierbij voorstellen gedaan voor het onderhoud van het parkbos.

1 Beeldbepalende bomen koesteren

Verspreid in het park staan meerdere bomen (eiken, beuken) van meer dan 100 jaar oud die iconisch zijn. Na deze bomen te hebben geïnventariseerd en de vitaliteit te hebben bepaald wordt vastgesteld welke maatregelen moeten worden genomen om ze vitaal ouder te laten worden. Denk in dit verband met name aan hoogdunning waardoor de beeldbepalende bomen extra groeiruimte krijgen.

2 Vitaal bos

Inlandse eiken, beuken, esdoorns, enkele grove den, tamme kastanjes én inheemse struiken als lijsterbes, taxus en hulst krijgen een voorkeursbehandeling. Geïnventariseerd wordt waar exemplaren van deze inheemse boomsoorten in de knel staan of komen te staan. Rond de toekomstbomen uitgevoerde hoogdunningen leiden tot vitalere bomen met een grotere kroonomvang. Zaailingen van Amerikaanse eik en acacia worden verwijderd. De struiklaag mag worden ontdaan van Portugese laurier, Amerikaanse vogelkers en kwarrende rododendrons.

3 Dennenbosje omvormen

De bomen in het bosje Corsicaanse dennen zijn weinig vitaal. Ze staan dicht op elkaar en hebben een kleine kroon. Het voorstel is om een flink deel van deze bomen met een zelfrijdende hoogwerker te verwijderen. Dit gebeurt buiten het broedseizoen én in droge omstandigheden zodat geen spoorvorming optreedt. Voor de inbreng van dood hout in het bos blijft een klein deel van de bomen liggen.

Op de open plek die ontstaat wordt een menging van kleinbladige linde en tamme kastanjes geplant. Met op 2.5 meter van elkaar geplante veren wordt het beste resultaat verwacht. Een deel van de aanplant mag uitvallen. Na een aantal jaren vindt een eerste dunning in de aanplant plaats.

4 Licht in het park

De enkele decennia terug middenin het park aangeplante rijen moeraseden maken de aanpalende grasvelden onnodig donker. Voorgesteld wordt om deze bomen te verwijderen zodat in het midden van het park meer licht valt.

5 Boomveiligheid in het park

Het boomverzorgingsbedrijf dat de bomen regelmatig op veiligheid controleert moet dat blijven doen.

landschapplan: fase 1a: bosonderhoud

1B: Beplantingsplan

1. Struiken deel van parkontwerp

De struiklaag is momenteel nogal verwilderd en diffuus. Voorstel is om delen opener te maken (zichtlijnen, voor beleving, sociale veiligheid en relatie tussen villa en tuin/terrein) en andere delen juist te verdichten. Zoals aan de randen van het park, waar de lichtinval voor de ontwikkeling van deze beplanting ook beter is. De zich volop verspreidende laurier zorgt ervoor dat het park op een aantal plaatsen erg dicht wordt. Het plan is om de laurier gaandeweg te vervangen door inheemse struiken met soorten als hazelaar, vuilboom en lijsterbes.

2. Nieuwe bomen

Op diverse plekken (de huidige open delen) kunnen nieuwe bomen worden geplant. Deze zorgen ervoor dat deze ruimtes meer bij het park gaan horen.

3. Stinzenplanten als typische Heidesteinplant

In het park komen op diverse plaatsen stinzenplanten voor. Ze geven het park in de lente kleur. Ook bieden ze voedsel aan de eerste bestuivende insecten.

Voorgesteld wordt om op meerdere plekken diverse soorten stinzenplanten aan het park toe te voegen. Inheemse plantensoorten hebben de voorkeur. De stinzenplanten hebben humusrijke grond nodig. Ook moet het bladerdak waaronder de planten in het voorjaar groeien niet te dicht zijn.

4. Maaibeheer

De grasvelden in het park worden wekelijks dan wel tweewekelijks gemaaid. Het gras rond de Heidesteinflat kan veel extensiever beheerd worden. Daarmee sluit het veld aan op de verwilderende bermen langs de Heidesteinlaan.

landschapsplan: fase 1b: beplantingsplan

1C: optimalisatie van de randen

gemengde haag, laag, rondom

1. leg lage brede hagen aan

Zowel ruimtelijk als eceologisch liggen er kansen om de parkranden te voorzien van brede gemengde hagen. Het betreft lage hagen, waar bewoners (omwonenden) goed overheen kunnen kijken. Dit op uitdrukkelijk verzoek van de bewoners vanwege sociale veiligheid. Ruimtelijk markeren ze de (oude) parkgrenzen en maken ze de entrees beter beleefbaar. Ecologisch bieden gemengde hagen volop voordeel voor met name vogels en insecten.

2. verbeter de entrees

Elke (hoofd-) entree krijgt een uniforme uitstraling door het leggen van een 'entreevloer' van gebakken stenen en keien. Beiden hergebruikt en vrijkomend elders uit het terrein. Dit wordt uitgevoerd in een nader te bepalen sierpatroon zoals nu ook bij de klinkerverharding nabij de kinderboerderijentree. Bij de noordoostelijke entree komt bovendien een hek, vergelijkbaar met het bestaande hek verderop deze entreeweg. Dat bestaande hek is te slecht om te verplaatsen en mag worden verwijderd. In de huidige situatie parkeren er auto's nabij de kinderboerderijentree. Dit is ongewenst en wordt op deze wijze verhinderd. De locatie moet wel voor noodverkeer en evenementen toegankelijk blijven. Dat kan door een brede opening te houden in de nieuwe haag.

De zuidoostelijke hoofdentree is nu niet goed en heeft dringend een opknapbeurt nodig. Het is nu niet goed toegankelijk en de situatie is onduidelijk : wat is privaat en wat is openbaar? Door de parkentree en perceelsentree los te koppelen zal de situatie aanzienlijk verbeteren. De zuidwestelijke entree wordt in een latere planfase meegenomen.

landschapsplan: fase 1c: optimalisatie van de randen

aanleg takkenrill als tijdelijke maatregel om
bestaande doorgang te verhinderen en heesters te
laten volgroeien

bestaande zandpad verwijderen

aanplant heestergroep

nieuw padverloop

bestaande private entree geheel privaat laten ogen

bestaande verharding
verwijderen

bestaande zandpad en traptredes verwijderen

taxusstruik\
verwijderen

beuk (slecht) verwijderen

nieuwe entree (schuin oplopend) van hergebruikte
klinkers en keien, sierpatroon

landschapsplan: fase 1: optimalisatie van de randen: 2d

colofon

Dit onderdeel van het revitalisatieplan is opgesteld in opdracht van en in samenwerking met Buitens van Renkum en de gemeente Renkum

november 2024

ontwerp:

Rob Aben ism Jan van IJzendoorn en Jeroen Bosch
mmv. Michel Vedder en Arjen van Reden

plandocument:

Rob Aben ism. Jeroen Bosch en Arjen van Reden

tekst

Jeroen Bosch , Hoofdstuk 2 bewerking van tekst Ymke Franssen

kostenraming

Arjen van Reden